

WEIDVOGELS

JAN VAN DER GELD

Nat grasland en een beetje tijd om te broeden graag...

In het Wormer- en Jisperveld is heel veel heel bijzondere natuur. Denk daarbij alleen al aan het veenmosrietland. Lange tijd vond men weidevogelnatuur het belangrijkste. De weidevogels waren voor natuurbeschermers dé reden om bij Natuurmonumenten aan te dringen op aankoop om de graslanden veilig te stellen voor de weidevogels.

De naam weidevogels kennen we eigenlijk alleen in Nederland. We verstaan onder weidevogels een groep van vogels die, vooral in de broedtijd, afhankelijk is van grasland.

De meest bekende weidevogels zijn schol-ekster, kievit, grutto, tureluur, watersnip en kempfaan. Andere soorten van het Wormer- en Jisperveld zoals wilde eend, zomertaling, slobbeend, kuifeend, veldleeuwerik, graspieper, gele kwikstaart, wintertaling, krakeend, bergeend, meerkoet, kluut, kokmeeuw, zwarte stern en visdief broeden ook hier, maar niet alleen in grasland. Alle genoemde soorten weidevogels kwamen zeventig jaar geleden in het Wormer- en Jisperveld voor.

Het allerbelangrijkste in een weidevogelgebied: het grasland moet vochtig tot nat zijn. Het Wormer- en Jisperveld is nat, zeker in vergelijking met de rest van Nederland. Daardoor zitten wormen, het belangrijkste voedsel voor volwassen weidevogels, hoog in de zachte

bodem, waardoor ze gemakkelijk bereikbaar zijn. Zodoende is er voor de oudervogels voldoende te eten.

Dat natte grasland zorgt voor een extensief beheer (laat maaien en late begrazing met weinig vee) waardoor de weidevogels voldoende tijd hebben om ongestoord eieren te leggen, te broeden en hun jongen groot te brengen. Daarnaast heeft elke soort nog zijn eigen wensen voor het gebied waar ze willen leven en broeden: wat droger of natter, lang of kort gras, voedselarm of voedselrijk, hooiland, slootranden met bagger, pollig en vertrapt land, in winter en voorjaar water op het land.

Vogeltjesland

Weidevogels broedden oorspronkelijk in moerassen, in de uiterwaarden langs de rivieren en op hoogvenen. Extensief beheerde graslanden lijken veel op deze leefgebieden. Boeren brachten vanaf het begin van de twintigste eeuw meer mest op hun land. Daardoor ontstond er een rijker bodemleven met wormen die voedsel voor de weidevogels zijn. Dat rijkere bodemleven trok enorm veel weidevogels aan.

Het Wormer- en Jisperveld was beroemd om de vogelrijkdom. De aantallen vogels waren bijna onnatuurlijk hoog. Veel mensen vonden deze grote aantallen toen heel gewoon. Alleen al in het Veld broedden toen duizenden paren weidevogels. Maar zo bleef het niet. Rond 1950

begonnen de aantallen af te nemen, niet alleen in het grasland rondom het Veld, maar ook in het Wormer- en Jisperveld zelf.

Intensieve landbouw

De Nederlandse cijfers zijn dramatisch: rond 1970 broedden er in Nederland jaarlijks zo'n 120.000 grutto's, in 2022 minder dan 28.000.

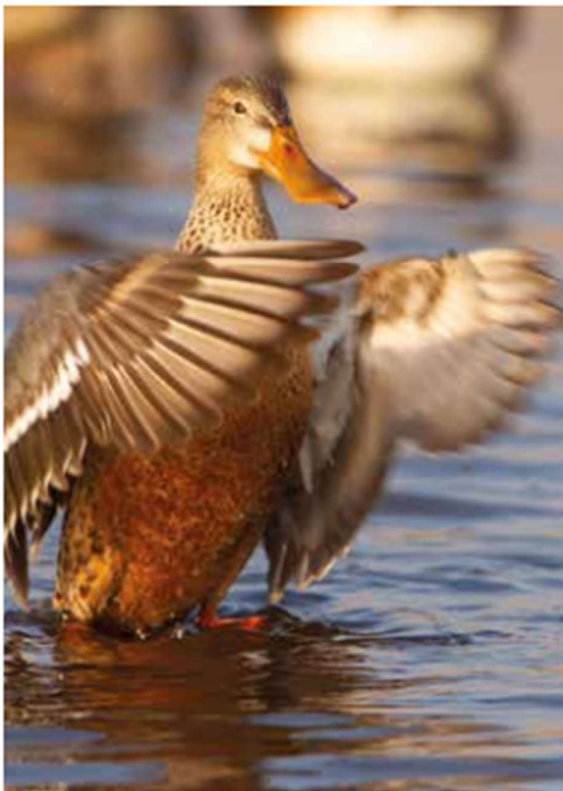
Lang werd niet begrepen waarom de weidevogels in het Veld minder snel afnamen dan elders. Later kwam het besef dat de veranderingen in de landbouw daarmee te maken hadden. Na de Tweede Wereldoorlog heeft de overheid de boeren erg gestimuleerd om landbouw en veeteelt zo te bedrijven dat ze tegen zo laag mogelijke kosten een zo hoog mogelijke opbrengst verkregen. Het gebruik

van kunstmest, import van veevoeder, betere mechanisatie en ruilverkaveling hebben geleid tot een intensief landgebruik met meer koeien, meer melk per koe, meer mest en meer kunstmest, waardoor het gras sneller groeit en dus steeds vroeger gemaaid wordt. Bij dat intensieve landgebruik hoort ook ontwatering van de grond. De eens zo natte delta die Nederland was, veranderde daardoor in een gortdroge grassteppe. In droog grasland zijn wormen onbereikbaar. In het droge land kunnen machines al vroeg in het voorjaar aan het werk en door alle mest groeit het gras dusdanig snel dat het alle kruiden verdringt. Dat alles zorgt er ook voor dat de boeren niet meer na half juni (na de broedtijd), maar al vanaf eind april (in de broedtijd) gaan maaien. In het Wormer- en Jisperveld bleef dit allemaal wat achter. Daar lag veel vaarland dat alleen extensief kan worden beheerd.

Ook in het Wormer- en Jisperveld

Spijtig genoeg broeden er tegenwoordig ook in het Wormer- en Jisperveld steeds minder weidevogels. Bij de gebiedsdekkende broedvogeltelling van 1972 waren er in het Veld per 100 hectare 124 broedparen grutto, tureluur, kievit en scholekster. In 2016 was de dichtheid van die vier soorten teruggelopen naar 63 broedparen per 100 hectare. Soms is het beheer van het Veld te intensief (vroeg maaien, veel vee), soms te extensief (met verruiging als gevolg) en er zijn veel meer predatoren dan voorheen. In vergelijking met de Nederlandse graslanden, waar geen of weinig weidevogels meer broeden, behoort het Wormer- en Jisperveld tegenwoordig nog steeds tot de goede weidevogelgebieden maar helaas niet meer met de ouderwetse aantallen weidevogels.

De toekomst

Zo'n twintig jaar geleden werd duidelijk dat de weidevogelstand door ontwatering, het veranderde beheer en de veranderde vegetatie (meer eenvormig gras en minder kruiden) achteruitging. In het geïndustrialiseerde grasland komen steeds minder insecten voor. Weidevogelkuikens eten vooral insecten en omdat die er niet meer zijn, is er voor de kuikens onvoldoende te eten en overleven ze niet. Subsidieregelingen voor laat maaien konden de achteruitgang eerder nog wat remmen, maar deze maatregelen bleken onvoldoende.

Het type grasland waar weidevogels in leven, is buiten het Wormer- en Jisperveld bijna verdwenen. Dat kan weer terugkomen, maar dan moet het Nederlandse grasland weer vochtig tot nat worden en moet de mestgift naar een minimum, zodat er weer goede grassen en kruiden gaan groeien. De weidevogels kunnen dan vanuit het Wormer- en Jisperveld uitzwermen over de andere Nederlandse graslanden.

